

MUURPLANTEN, ADVENTIEVEN EN RUDERALEN IN GENT

K.W. van Dort & W. van Landuyt

Excursieleiding: W. van Landuyt en K. van Dort

Datum: 3 september 2004

Deelnemers: M. Baartmans, L. van Duuren, G. Heyneman, R. Huisjes, P.-J. Keizer, L. Leusink, R. van Moorsel, I. Niemeijer, H. Runhaar, M. Schrijvers, W. Verduytsse en W. van Wijngaarden

Het zonovergoten PKN-bezoek aan Gent stond in het teken van muurplanten, adventieven en ruderalesoorten. Om kennis te maken met de ruderales flora is de ruim bemeten parkeerplaats bij Station Dampoort een uitstekende locatie. De opmerkelijke soortenrijkdom heeft drie oorzaken: een gevarieerde zaadbank met relictplanten uit een ver landbouwverleden, adventieven van het industriële tijdperk en tenslotte de neofyten die recent in de Vlaamse steden bijzonder sterk opgang doen, o.a. circusadventieven en verwilderde tuinplanten. We noteerden onder meer *Apera spica-venti* (akkerrelict), *Anthirrhinum minus* ('spoorbekje'), *Potentilla supina*, *P. argentea*, veel *Reseda luteola*, *Helianthus x laetiflorus*, *Conyza sumatrensis*, *Datura stramonium*, *Hernaria hirsuta*, *Hyoscyamus niger*, *Anemone x hybrida*, *Rumex maritimus* en *Solanum nigrum* ssp. *schultesii*. De lijst is verre van uitputtend. Er zijn door Geert Heyneman, Wouter van Landuyt, Ward Verduytsse en medewerkers meer dan 200 soorten vastgesteld (zie ook Verloove 2002). En dat aantal zal nog toenemen, want nog niet alle *Oenothera*-soorten zijn op naam gebracht en vrijwel iedere zoektocht levert een nieuwe soort op. Het floristenvirus had ons nu volledig in zijn greep, maar met plantensociologie had dit alles echter niet veel van doen. Om dit gemis te compenseren, togen we naar de overblijfselen van de Sint Baafs Abdij, een van de talloze gebouwen uit de rijke historie van Gent. Het religieuze leven floreerde hier vanaf de zevende tot in de zestiende eeuw, slechts onderbroken door invallen van de Noormannen. In 1540 werd de abdij grotendeels gesloopt. In de twintigste eeuw kreeg het ommuurde deel van de abdijsruïne de functie van lapidarium (steenmuseum), maar geldgebrek noopte tot sluiting van de poort voor het publiek. Achter de hoge muren genieten de abdijsplanten nu bescherming. Spontane opslag en al te enthousiast uitbreidende *Hedera helix* worden alleen verwijderd als er cultuurhistorische belangrijke stenen overgroeid dreigen te raken. Sommige soorten herinneren aan de activiteiten van de monniken: *Aristolochia clematitis* en *Campanula trachelium* (opname 1). De metershoge boom van *Buxus sempervirens* dateert uit de negentiende eeuw. *Paulownia tomentosa*, *Ficus carica* en *Ailanthus*

altissima zijn van later datum. De muurvegetaties worden op de veel plaatsen gedomineerd door *Pseudofumaria lutea* of *Cymbalaria muralis* (opname 2). Talrijke varens zijn *Asplenium ruta-muraria*, *A. trichomanes* en *Dryopteris filix-mas*, *Phyllitis scolopendrium* en *Ceterach officinarum* zijn spaarzaam aanwezig.

Tabel 1. Muurvegetaties, Gent. Opname 1 en 2 Sint Baafs Abdij, opname 3 sluismuur Dampoort

Opnamenummer	1	2	3
Opp. proefvlak (m ²)	1.0	1.0	2.0
Expositie	W	W	N
Inclinatorie (graden)	90	90	90
Bedekking kruidlaag (%)	15	40	40
Bedekking moslaag (%)	20	15	5
'Abdij relictplanten'			
<i>Campanula trachelium</i>	+	.	.
<i>Hieracium murorum</i>	+	.	.
Kensoorten Asplenietea			
<i>Cymbalaria muralis</i>	+	3	1
<i>Asplenium ruta-muraria</i>	1	.	.
<i>Asplenium trichomanes</i>	+	.	r
<i>Poa compressa</i>	+	.	.
<i>Polypodium interjectum</i>	.	.	+
<i>Cystopteris fragilis</i>	.	.	2a
Begeleiders			
<i>Ceratodon purpureus</i>	2m	.	1
<i>Rhynchostegium confertum</i>	1	.	+
<i>Lecanora dispersa</i>	1	2m	.
<i>Caloplaca citrina</i>	+	2a	.
<i>Verrucaria macrostoma</i>	2a	1	.
<i>Senecio inaequidens</i>	+	.	.
<i>Lecanora muralis</i>	+	.	.
<i>Hedera helix</i>	.	+	.
<i>Tanacetum parthenium</i>	.	+	.
<i>Hieracium vulgatum</i> (groep)	.	r	.
<i>Buddleja davidii</i>	.	.	+
<i>Salix caprea</i>	.	.	r

Net als in Brugge (Van Dort & Van Landuyt 2009) wordt in het centrum van Gent de spontane vegetatie bestreden, maar niet overal even rigoreus. Bij de schoonmaak van de Achtervisserij werd de kruidige begroeiing van kademuren op sommige plaatsen ontzien, alleen de houtige gewassen zijn verwijderd. Vanaf het jaagpad, de derde excursielocatie, hadden we uitzicht op basaltkeien met *Centranthus ruber* (witbloeiend), *Agrostis gigantea* (algemeen in steden, maar miskend; het stengelomvattend tongetje vormt een

belangrijk verschil met *A. stolonifera*), *Parthenocissus inserta*, *Melissa officinalis* en een naar munt geurende ondersoort van de Kleine bergsteentijm *Clinopodium calamintha* var. *spruneri*. Op meerdere plaatsen kwamen we jonge platanen tegen. Of *Platanus hispanica* uit zaad was opgeslagen, of met wortelopslag onder het trottoir door de kademuren had bereikt konden we niet met zekerheid vaststellen. Als er één soort het predikaat ingeburgerd verdient in de Vlaamse steden is het wel *Buddleja davidii*. In de groeven van de kademuren van de Visserij, op de hoek van de Tweebruggenstraat, heeft zich een door deze verwilderde sierstruik gedomineerde begroeiing gevestigd (opname 4). In dit 'Buddlejetum' komen twee immigranten voor uit het mediterrane gebied: *Minuartia mediterranea* en *Poa maroccana*. Beide soorten zijn deze zomer nieuw voor België ontdekt en vooralsnog tot Gent beperkt, maar nieuwe vondsten zijn te verwachten. *Poa maroccana* is een thermofiele dubbelganger van *P. annua*; Het verschil: de bloeias van *Poa maroccana* mist de afstaande zijtakken. Verderop langs de Visserij bereikt *Buddleja davidii* hoge bedekkingen (opname 5).

Tabel 2. 'Buddlejetum', Gent

Opnamenummer	4	5
Opp. proefvlak (m ²)	8	1
Expositie	O	W
Inclinatorie (graden)	45	45
Bedekking struiklaag (%)	20	55
Bedekking kruidlaag (%)	15	10
Bedekking moslaag (%)	10	5
<i>Buddleja davidii</i>	2b	4
<i>Acer pseudoplatanus</i>	+	+
<i>Tanacetum parthenium</i>	1	+
<i>Lycopus europaeus</i>	1	+
<i>Poa annua</i>	+	1
<i>Senecio inaequidens</i>	1	+
<i>Geranium robertianum</i>	+	+
<i>Ceratodon purpureus</i>	2a	1
<i>Cymbalaria muralis</i>	+	1
<i>Taraxacum species</i>	+	+
<i>Minuartia mediterranea</i>	+	.
<i>Poa maroccana</i>	+	.
<i>Bidens tripartita</i>	+	.
<i>Chelidonium majus</i>	r	.
<i>Epilobium montanum</i>	r	.
<i>Conyza canadensis</i>	1	.
<i>Lactuca serriola</i>	+	.
<i>Lathyrus pratensis</i>	r	.
<i>Rumex crispus x obtusifolius</i>	r	.
<i>Sagina apetala</i>	+	.
<i>Salix caprea</i>	r	.
<i>Sedum acre</i>	1	.
<i>Solidago gigantea</i>	2a	.
<i>Veronica arvensis</i>	r	.
<i>Hieracium murorum ag.</i>	+	.
<i>Barbula unguiculata</i>	1	.
<i>Agrostis gigantea</i>	.	+

Slenterend bereikten we een zijsteeg van de Visserij waar *Impatiens balfourii* de gevelmuren en trottoirs kleurde met talloze roze-witte bloemen (in het Nederlands treffend Tweekleurig springzaad gedoopt). Een laatste opname werd gemaakt van een sluismuur met Blaasvaren bij Station Dampoort (opname 3).

We zaten al op een terras toen Ward Vercruyse als floristische uitsmijter met *Chenopodium berlandieri* aan kwam fietsen. Van deze neofytische ganzenvoet met over de gehele lengte gekielde tepalen (verschil met o.a. *C. ficifolium*) zijn in Gent twee ondersoorten ontdekt. Ssp. *zschackei* heeft min of meer blauwgroene, korte, stompe ovale blaadjes. Dit is de ondersoort die buiten Gent ook elders in Europa gevonden wordt. *Chenopodium berlandieri* "gandavensis" heeft lange, puntige, spiesvormige bladeren die tegen het einde van de bloeitijd fel geelgroen kleuren. De onderaan sterk roze aanlopende stengels dragen oranje, later zeer donker wordende bloeiwijzen. Dit taxon is recent door Ward ontdekt. De kenmerken komen niet echt overeen met welke soortbeschrijving dan ook in de literatuur. De taxonomische status is nog niet geklaard en de naam "gandavensis" (vertaald; "van Gent") is niet officieel. De plant duikt tot nu toe vooral op in Gent. De komende jaren moet duidelijk worden in hoeverre "gandavensis" een Gents fenomeen is.

LITERATUUR

- Denters, T., 2004. Stadsplanten. Veldgids voor de stad. Fontaine, 's Graveland
- Lambinon, J., J.E. De Langhe, J., L. Delvosalle, & J. Duvignaud, 1998. Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden (Pteridofyten en Spermatofyten). Uitgave van het Patrimonium van de Nationale Plantentuin van België, Meise.
- Meertens, M.H., J.H.J. Schaminée & E.J. Weeda, 1998. *Asplenietea trichomanis*. In: J.H.J. Schaminée, E.J. Weeda & V. Westhoff (ed.), De vegetatie van Nederland, deel 4, Plantengemeenschappen van kust en binnenlandse pioniermilieus, Opulus Press, Uppsala/Leiden: 13-38.
- Stace, C., 1991. New flora of the British Isles. Cambridge University Press.
- Van Dort, K.W. & W. van Landuyt, 2009. Muurvegetaties van Brugge. In: K.W. van Dort, R. Haveman & J.A.M. Janssen (red), PKN-excursieverslagen 2003, p. 37-39.
- Verloove, F., 2002. Ingeburgerde plantensoorten in Vlaanderen. Mededeling van het Instituut voor Natuurbehoud nr. 20. Brussel.